

Factsheet

Groene dagbesteding in de stad: een levendige plek voor mensen met dementie.

Tekstbox 1: Kernboodschappen

Er zijn vijf verschillende typen groene dagbesteding in de stad: 1. Sociaal ondernemers die dagbesteding aanbieden in een groene omgeving (bijv. stadsboerderij); 2. Verpleeghuizen die hun tuin openstellen voor dagbesteding voor thuiswonende mensen met dementie; 3. Welzijnsorganisaties die naast reguliere dagbestedingsactiviteiten ook groene activiteiten aanbieden; 4. Wijkbewoners die, samen met andere partijen, dagbesteding bieden in een buurttuin; 5. Mengvorm waarin zorginstellingen met verschillende soorten partners (o.a. andere instellingen, burgers, sociaal ondernemers) de samenwerking aangaan.

Bij een klein aantal groene initiatieven voor dagbesteding in de stad komen, naast mensen met dementie, ook andere doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking of met psychische problemen. Verschillende initiatieven hebben daarnaast een winkel, restaurant of een mogelijkheid voor buurtbewoners om gratis groenten en fruit op te halen. Ze zijn daarom veelal ook toegankelijk voor een breed publiek. Bijvoorbeeld voor buurtbewoners, kinderen van nabijgelegen scholen en dagjesmensen.

Er wordt een grote verscheidenheid aan activiteiten aangeboden bij de groene initiatieven voor dagbesteding zoals tuinieren, diervverzorging, wandelen, huishoudelijke activiteiten en creatieve activiteiten.

Mensen met dementie, mantelzorgers en aanbieders van groene dagbesteding kennen verschillende waarden toe aan groene dagbesteding in de stad. Volgens hen zorgen dit soort initiatieven ervoor dat mensen met dementie zinvol bezig kunnen zijn, (fysiek) geactiveerd worden, sociale contacten hebben, structuur in hun leven krijgen en beter eten. Mede hierdoor en door het contact met natuur en dieren en de focus op het 'gewone' leven kan groene dagbesteding de gezondheid en het welzijn van mensen met dementie bevorderen.

Ook beleidsmedewerkers van gemeenten zien groene dagbesteding als een waardevolle aanvulling op het dagbestedingsaanbod binnen hun gemeente. Zij vinden het belangrijk dat mensen met dementie bewegen, buiten komen en maatschappelijk actief (bijv. door sociale contacten te onderhouden) kunnen zijn. Op deze wijze sluit groene dagbesteding goed aan op hun beleid op het gebied van langer thuis wonen en een dementievriendelijke samenleving.

Ook voor mantelzorgers is groene dagbesteding waardevol. Zij kunnen tot rust komen wanneer hun naaste naar de dagbesteding gaat, zij krijgen tijd voor hun eigen activiteiten en sociale contacten en voelen zich gerustgesteld als hun naaste het naar zijn of haar zijn heeft bij de groene dagbesteding.

Mantelzorgers en deelnemers zijn over het algemeen heel tevreden over de kwaliteit van de zorg en ondersteuning bij de groene dagbesteding. Volgens hen zijn de begeleiders enthousiast en meelevend. Wel geven zij aan dat er extra aandacht mag worden besteed aan de bekendheid en de openingstijden van de groene dagbesteding.

Op basis van dit onderzoek doen wij aanbevelingen aan gemeenten, zorgprofessionals en aanbieders van groene dagbesteding. Gemeenten wordt onder andere aangeraden om te zorgen voor diversiteit in het aanbod van dagbesteding, zorgprofessionals wordt aangeraden om gebruik te maken van groen bij zorginstellingen en aanbieders van groene dagbesteding wordt aangeraden om hun ervaring te delen. Daarnaast doen wij ook aanbevelingen voor verder onderzoek.

Groene dagbesteding in de stad: een levendige plek voor mensen met dementie.

De afgelopen jaren is er veel ervaring opgedaan met dagbesteding op zorgboerderijen voor mensen met dementie. Zorgboerderijen worden gewaardeerd door mensen met dementie en hun mantelzorgers. Ook zijn er aanwijzingen dat dagbesteding op zorgboerderijen positief bijdraagt aan hun gezondheid en welzijn. In steden zijn er veelal geen zorgboerderijen, maar daar wonen wel de meeste mensen met dementie. Gezien de positieve ervaringen met zorgboerderijen worden er daarom steeds meer groene initiatieven voor dagbesteding in de stad opgezet (in deze factsheet verder aangeduid als 'groene dagbesteding in de stad'). Bij deze initiatieven krijgen mensen met dementie een gestructureerde dag en/of activiteiten aangeboden. Buitenactiviteiten, zoals tuinieren en dierverzorging staan hierbij centraal. In deze factsheet beschrijven we de eigenschappen van deze vorm van dagbesteding en wat hiervan de waarde is voor mensen met dementie en hun mantelzorgers. Deze factsheet is bestemd voor belanghebbenden in de dementiezorg, waaronder gemeenten, casemanagers en aanbieders van dagbesteding.

Wat hebben we gedaan?

Wageningen University en Research (WUR) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) deden

in samenwerking met het Instituut voor Natuureducatie (IVN) onderzoek naar groene dagbesteding in de stad. De volgende vragen stonden centraal in het onderzoek:

1. Welke vormen van groene dagbesteding in de stad zijn er, en wat zijn hun kenmerken?
2. Wat is de waarde van groene dagbesteding in de stad voor mensen met dementie en hun mantelzorgers?
3. Wat is volgens mensen met dementie en mantelzorgers de kwaliteit van groene dagbesteding in de stad?
4. Welke factoren werken belemmerend dan wel bevorderend bij het initiëren en aanbieden van groene dagbesteding in de stad?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden gebruikten we verschillende methoden, waaronder het uitzetten van een vragenlijst, het afnemen van interviews en het organiseren van bijeenkomsten van een lerend netwerk. Deze factsheet richt zich op de resultaten van de eerste drie vragen. We hebben ook een handreiking "Aan de slag met groene dagbesteding in de stad" voor initiatiefnemers en beleidsmakers die antwoord geeft op de vierde vraag. Zie Tekstbox 1 en 2 voor respectievelijk een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en uitgebreide onderzoeksinformatie.

Bevindingen

I. Typen en kenmerken groene dagbesteding in de stad

Vijf typen initiatiefnemers te onderscheiden

Op basis van de uitkomsten van de interviews met initiatiefnemers zijn grofweg vijf typen initiatiefnemers van groene dagbesteding te onderscheiden:

1. Sociaal ondernemers die dagbesteding aanbieden in een groene omgeving (bijv. stadsboerderij, stadstuin, park) (n=7);
2. Verpleeghuizen die hun tuin openstellen voor dagbesteding voor thuiswonende mensen met dementie (n=3);
3. Welzijnsorganisaties die naast reguliere dagbestedingsactiviteiten ook groene activiteiten (bijv. wandeling, bezoek kinder- of stadsboerderij, groene werkzaamheden) aanbieden (n=1);
4. Wijkbewoners die, samen met andere partijen, dagbesteding bieden in een buurttuin (n=1);
5. Mengvorm waarin een zorginstelling dagbesteding organiseert samen met andere partners (o.a. andere instellingen, burgers, sociaal ondernemers) (n=3).

In de meeste gevallen gaan mensen met dementie enkele dagen of dagdelen per week naar de groene dagbesteding. Hiernaast vonden we een aantal initiatieven dat nog in de opstartfase was en/of dat wel openstond voor mensen met dementie maar waar deze doelgroep nog niet daadwerkelijk kwam. Deze startende groene dagbestedingen hebben we niet meegenomen in deze beschrijving, omdat er nog niet genoeg informatie beschikbaar was. In tekstbox 2 staat een aantal uitgewerkte voorbeelden van de verschillende typen groene dagbesteding.

Groene dagbesteding in de stad niet alleen voor mensen met dementie

Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat groene dagbesteding in de stad, naast voor mensen met dementie, veelal ook toegankelijk is voor een breed publiek. Zo zijn er bij ruim 80% van de initiatieven buurtbewoners betrokken. Ze komen een kopje koffie drinken en een praatje maken, wandelen met de mensen met dementie of helpen bij het

tuinieren. De deelnemers met dementie bevinden zich vooral in de vroege of middenfase van het dementieproces, en hebben meestal een indicatie voor dagbesteding vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning gekregen. Bij een klein aantal initiatieven zijn er naast mensen met dementie ook andere doelgroepen die van de dagbesteding gebruik maken. Het betreft dan mensen met een verstandelijke beperking of psychische problemen. Verschillende initiatieven hebben een winkel, restaurant of een mogelijkheid voor buurtbewoners om gratis groenten en fruit op te halen. Ze zijn daarom veelal ook toegankelijk voor een breed publiek. Bijvoorbeeld voor buurtbewoners, kinderen van nabijgelegen scholen en dagjesmensen. De mensen met dementie die groene dagbesteding bezoeken, komen zowel uit de wijk waarin het initiatief zich bevindt (43%) en andere wijken/delen van de stad (38%) als uit omliggende steden en dorpen (19%). De tuinen van verpleeghuizen worden hoofdzakelijk bezocht door bewoners van de instelling, maar ook door een beperkt aantal thuiswonende mensen met dementie.

Grote verscheidenheid aan activiteiten mogelijk

Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat er bij de verschillende initiatieven voor groene dagbesteding een grote verscheidenheid aan activiteiten wordt aangeboden zoals tuinieren, diervverzorging, wandelen of huishoudelijke activiteiten (zie ook Tabel 1). De meeste initiatieven hebben daarnaast een bloementuin (95% van de initiatieven). Ook zijn er geregeld verhoogde bakken aanwezig waarin mensen kunnen tuinieren (67%) en is er vaak een groentetuin (62%). Andere veel voorkomende voorzieningen zijn bijvoorbeeld een horecagelegenheid, dieren, een kruidentuin, fruitbomen en een kas. Een groot deel van de initiatieven heeft een binnenruimte (90%) en een aangepast toilet (57%). De variatie in het type activiteiten en werkzaamheden verschilt tussen de verschillende typen groene dagbesteding. Bij de tuinen van zorginstellingen kan er bijvoorbeeld vooral getuinierd en gewandeld worden. Bij de initiatieven die worden aangeboden door

Tekstbox 2: Voorbeelden van groene dagbesteding in de stad

Groene dagbesteding door sociaal ondernemers

Een voorbeeld van deze vorm van groene dagbesteding is "Pluk de vruchten" in Nijmegen. Het initiatief is gestart en wordt georganiseerd door een sociaal ondernemer maar is organisatorisch onderdeel van de zorgorganisatie TVN-zorgt. De dagbesteding wordt georganiseerd in een historische tuinderij met een boomgaard, kassen en moestuinen. De activiteiten draaien om gezond voedsel, bewegen en de natuur. Deelnemers zaaien, planten, wieden en oogsten en helpen mee met het bereiden van maaltijden, die vervolgens gezamenlijk worden gegeten (<https://tvnzorgt.nl/pluk-de-vruchten.html>). In dit filmpje wordt meer verteld over "Pluk de vruchten".

Een ander voorbeeld van deze vorm van dagbesteding is "Food for Good" in Utrecht. Food for Good is een tuinderij in Park Transwijk, gelegen in Kanaleneiland waarin een sociaal ondernemer verschillende groenprojecten organiseert. Onder begeleiding worden in deze tuin samen met wijkbewoners en mensen uit een kwetsbare doelgroep (o.a. mensen met dementie, maar bijvoorbeeld ook dak- en thuislozen, mensen met psychische problematiek) groenten, fruit en kruiden verbouwd. Mensen met dementie komen wekelijks naar de tuin om mee te helpen, en vooral voor de beleving van het buiten zijn. Een deel van de oogst gaat naar iedereen die meehelpt (<http://www.foodforgood.nl/>).

Het laatste voorbeeld van deze vorm van dagbesteding is "Hoeve Klein Mariëndaal" in Arnhem. Dit is een stadsboerderij in Arnhem waar verschillende doelgroepen dagbesteding krijgen. Er zijn een tuinderij, bloemen- en kruidentuin, theeschenkerij en verschillende dieren, waaronder ezels, geiten, kippen, schapen en konijnen. Onder begeleiding van een creatief therapeut en vrijwilligers kunnen mensen met dementie kiezen uit diverse activiteiten zoals tuinieren, dierv verzorging, wandelen en schilderen (<http://www.hoevekleinmariendaal.nl/>). In dit filmpje wordt meer verteld over "Hoeve Klein Mariëndaal".

Groene dagbesteding in de tuin van verpleeghuizen

't Groene Hart van Salland, een project op één van de locaties van ZGR in Raalte, is een voorbeeld van dit type groene dagbesteding. Binnen dit project wordt groene beleving voor bewoners en deelnemers aan de dagbesteding gestimuleerd. Dit project is onderdeel van het programma Grijs, Groen en Gelukkig van IVN Natuureducatie (<https://www.ivn.nl/grijs-groen-gelukkig>). ZGR biedt een groene beleefplek en activiteiten in en over het groen aan. Op de locatie zijn pluktuinen en moestuinbakken aanwezig en zowel binnen als buiten is er veel groen. Samen met zorgmedewerkers of vrijwilligers maken deelnemers salade uit de tuin en doen allerlei groene activiteiten als bloemschikken en natuurspelen (<https://www.zgr.nl/>). Ook buurtbewoners maken gebruik van de tuin.

Groene dagbesteding door welzijnsorganisaties

Fier, dagbesteding op maat bij SWOA gaat uit van de behoefte van de deelnemers en hanteert drie speerpunten, kunst & cultuur, groen- & natuurbeleving en gezondheid & bewegen, als kader voor activiteiten. Zij werken vanuit drie locaties en zoeken daarbij ook naar organisaties waar de deelnemers hun daginvulling kunnen waarmaken. Voor het speerpunt Groen- en Natuurbeleving maken zij gebruik van de tuinen bij eigen locaties. Hier werken deelnemers bijvoorbeeld met moestuinbakken of plantenborders. Ook is er een timmerwerkplaats aanwezig waar bijvoorbeeld vogelhuisjes gemaakt kunnen worden. Daarnaast maakt SWOA deel uit van een wandelgroep (natuurbeleving) en werkt zij samen met stadsboerderijen waar deelnemers zo nu en dan onder begeleiding van een SWOA vrijwilliger mee kunnen werken (<http://swoa.nl/ik-wil/geholpen-worden/fier/>).

Groene dagbesteding door wijkbewoners

Zorgtuin Gorssel aan de IJssel is een voorbeeld van een groene sociaal maatschappelijke locatie waar vrijwilligers uit de wijk een belangrijke rol spelen. In de zorgtuin gaat het om ontmoetingen, begrip voor elkaar, strijd tegen eenzaamheid, contact met de buurt en kennis over groen of natuur. Hier worden o.a. pompoenen gekweekt voor de Voedselbank, er is een kruidentuin, een jongerenprogramma en er wordt dagbesteding aangeboden aan mensen met dementie. Mensen met dementie worden begeleid door vrijwilligers en een sociaal geschoolde medewerker. De zorgtuin wordt gefinancierd door schenkingen van fondsen en particulieren (<https://www.stichtingmunira.nl/#zorgtuin>).

sociaal ondernemers is het verzorgen van de dieren een belangrijke activiteit. Ook in de winter kunnen er verschillende buitenactiviteiten gedaan worden zoals houthakken, klussen en het erf aanvegen of sneeuwvrij maken. Hoewel de nadruk veelal op buitenactiviteiten ligt, bieden de meeste initiatieven ook andere typen (binnen-)activiteiten aan zoals samen koken en eten en creatieve activiteiten zoals schilderen en muziek maken.

Groene dagbesteding in de stad op verschillende wijzen gefinancierd

Groene dagbesteding in de stad wordt op verschillende manieren gefinancierd, zo laat het vragenlijstonderzoek

zien. De meest voorkomende vormen zijn: vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, door middel van project-subsidies en vanuit een eigen bijdrage van deelnemers. Mantelzorgers geven aan dat de eigen bijdrage geen belemmering voor hen vormt, omdat het vaak een laag bedrag is dat wordt gebruikt voor de lunch of het vervoer. Aanbieders van groene dagbesteding denken dat de eigen bijdrage geen reden is voor mensen met dementie om af te zien van dagbesteding. Wel zouden zij zoeken naar individuele oplossingen als mensen de eigen bijdrage niet zouden kunnen betalen.

Tabel 1. Verschillende categorieën activiteiten die bij groene dagbesteding in de stad gedaan kunnen worden.

Buiten-activiteiten	Binnen-activiteiten	Activiteiten met dieren	Zowel binnen- als buiten-activiteit	Kunstzinnige / creatieve activiteiten (binnen of buiten)	Uitstapjes
<ul style="list-style-type: none"> - Sneeuwruimen* - Composthoop maken* - (Grote) wandeling maken* - Tuinwerkzaamheden* - Snoeien* - Buiten rond lopen - Vegen - Harken - Groente verbouwen - Buiten zitten - Groente en fruit plukken/oogsten - Schoffelen - Hokken schoonmaken - Erf aanvegen - Hokken maken - Omheining neerzetten - Duo fietsen - IJsje eten - Onkruid wieden - Sloten graven - Gras maaien - Hout zagen 	<ul style="list-style-type: none"> - Lunch maken (o.a groente oogsten, groente snijden, tafel dekken)* - Samen pannenkoeken bakken* - Natuureducatie; lezing over bv 'de egel' of 'de koolmees'* - Naar een optreden van een muzikant luisteren * - Wilgentenen hagen maken* - In een kas werken* - Tekenen* - Afwassen* 	<ul style="list-style-type: none"> - Dieren voeren* - Dieren (bv cavia of konijn) knuffelen* - Dieren borstelen* - Naar dieren kijken* - Dieren water geven en voeren* 	<ul style="list-style-type: none"> - Zaadjes zaaien* - Thee/Koffie drinken* - Gymnastiek - Planten water geven* - Riet knippen* - Zagen en timmeren* - Was opvouwen* - Tuinmeubilair onderhouden* - Gezamenlijk lunchen* - Klompenrek maken* 	<ul style="list-style-type: none"> - Vogelhuisjes maken en onderhouden* - Naambordjes maken voor in de tuin*, die in de zomer bij de groenten en kruiden kunnen worden gezet, naaien, insectenhuisjes maken - Pompoenen uitsnijden* - Vogelzaadbakjes/ bollen maken* - Schapenwol weven* - Spellen* <ul style="list-style-type: none"> o Tafel spellen o Kaarten o Puzzelen o Jeu de boules o Sjoelen o Rummikuppen o Klaverjassen o Bridgen o Biljarten 	<ul style="list-style-type: none"> - Naar de (super)markt* - Naar een museum* - Naar een kinderboerderij* - Naar de boulevard* - Langs huizen waar bewoners vroeger hebben gewoond*

*Activiteiten met * ook en/of/extra geschikt voor de winter of voor koude dagen

II. Waarden van groene dagbesteding in de stad voor mensen met dementie en hun mantelzorgers

Mensen met dementie

Waarden van groene dagbesteding hangen met elkaar samen

Er zijn diverse samenhangende waarden van groene dagbesteding in de stad voor mensen met dementie. Zo worden activiteiten op de groene dagbesteding bijvoorbeeld als betekenisvol gezien, waardoor de deelname eraan veelal ook hoog is. Verder zijn mantelzorgers en aanbieders van groene dagbesteding van mening dat groene dagbesteding gunstig is voor de gezondheid en het welzijn van deelnemers, omdat mensen met dementie bijvoorbeeld veel in beweging zijn en verschillende sociale contacten hebben.

Zinvol bezig kunnen zijn

Deelnemers beschrijven dat ze het prettig vinden dat ze bezig kunnen zijn en iets kunnen betekenen als ze deelnemen aan groene dagbesteding. Dit wordt ook bevestigd door hun mantelzorgers en aanbieders van groene dagbesteding. Met name jongere deelnemers geven aan dat zij het belangrijk vinden dat ze echt zinvol werk kunnen doen. Toen een deelnemer gevraagd werd waarom hij de groene dagbesteding prettig vond, zei hij:

"Omdat je buiten bent; ik vind goed voedsel..., dat is prachtig als je daar iets in kan betekenen, ook al komt het omdat je er niet naar gesolliciteerd hebt, maar vanuit dat ziektebeeld. En ze kunnen dat bieden, nou, dan ga ik daar niet 'nee' op zeggen. Dat is heerlijk." (Deelnemer, 61 jaar)

Sommige deelnemers hebben het gevoel dat ze gewoon aan het werk zijn op de dagbesteding. Deelnemers met kennis van tuinieren vinden het fijn om die kennis in te zetten en te delen. Mantelzorgers vinden het fijn vinden dat hun naaste actief is en zinvolle (alledaagse) activiteiten kan doen. Sommige mantelzorgers zijn positief verrast over de activiteiten die hun naaste soms doet bij de dagbesteding.

"Dus we zien gewoon aan hem dat hij beter in zijn vel zit, hij doet er weer toe, hij betekent iets voor de mensen zeg maar. Het gevoel van er nog toe doen is gewoon heel belangrijk, voor mensen met deze aandoening. Je ziet gewoon dat hij weer, zeg maar, ervaart als hij daar naar toe gaat." (Mantelzorgster van ouder, leeftijd onbekend)

Deelnemers worden geactiveerd met activiteiten afgestemd op voorkeuren en mogelijkheden

Deelnemers geven aan het leuk te vinden om actief te zijn en deel te nemen aan de verschillende alledaagse activiteiten en werkzaamheden die er te doen zijn bij de groene

dagbesteding. Ook vinden ze het fijn dat er veel te zien is, zoals dieren, bomen en planten. Daarnaast geven zij aan dat ze het prettig vinden dat er veel bewegingsvrijheid is. Ze vinden het lekker om rond te lopen, onder de mensen te zijn of even in de zon te zitten. Sommige deelnemers zeggen dat ze op de locatie ook goed kunnen ontspannen.

"1,2,3,4 stallen heb ik, daar begin ik dan mee. Die moet je dan opknappen en opruimen. Als je dan terug komt en ze hebben wat gedaan, dan moet je dat opruimen, soms zijn het plakaten zo groot. Dan het hooi wat ernaast ligt weghalen, maar ook als het zand is, eruit halen, nieuwe erin en zo gaat het maar. En dan gaan we 's middags thee drinken en dan gaan we lekker eten en dan gaan we weer verder. Dan vuile was en de geitjes nog, alles. Wat moet ik nou nog meer. Ik heb het hier vreselijk naar mijn zin." (Deelnemer, 79 jaar)

Sommige deelnemers zeggen het belangrijk te vinden om actief te zijn en geprikkeld te worden. Ze noemen dat zij thuis snel in slaap vallen en veel op de bank zitten. Mantelzorgers beschrijven dat ze het goed vinden dat hun naaste weer iets meemaakt. Zij hebben het gevoel dat de dagbesteding goede prikkels biedt en dat het de hersenen van mensen met dementie activeert. Mantelzorgers beschrijven dit als 'goede', 'rustige' en 'gezellige' prikkels. Dit wordt bevestigd door de aanbieders van groene dagbesteding. Zij horen van mantelzorgers dat de groene dagbesteding ook gevolgen lijkt te hebben voor de thuissituatie:

"Nou ja, wat ik dan ook vaak terug hoor van familie en van bekenden, is dat hun partner of vader of moeder zien veranderen, eigenlijk he. Dat die actiever is, ook in het huishouden. Dus minder afwachtend en passief [...]. En hier op het werk zie je natuurlijk gewoon dat mensen heel erg opleven doordat je ze activeert [...]." (Aanbieder 15, Sociaal ondernemer)

Deelnemers en mantelzorgers geven aan dat er veel keuzevrijheid is bij de groene dagbesteding.

Er is een ruime keuze aan activiteiten waardoor deelnemers activiteiten kunnen doen die zij leuk vinden. Activiteiten worden afgestemd op hun voorkeuren en mogelijkheden. Begeleiders weten goed wat de deelnemers graag doen, en daar spelen ze op in, waardoor deelnemers zinvol bezig kunnen zijn. Sommige mantelzorgers zeggen echter ook dat hun naaste niet veel doet bij de groene dagbesteding. Zij vinden echter prettig dat die mogelijkheid er is. Zij vinden het vooral prettig dat hun naaste er even uit is en het naar zijn of haar zin heeft.

"Binnen de mogelijkheden wordt iedereen ook op zijn niveau gemotiveerd om op zijn of haar niveau te functioneren. Wat ik ook heel goed vind is dat niets moet alles mag. [...] Wil je niet, oké prima. Maar er wordt toch heel erg gemotiveerd om toch deel te nemen aan het geheel en zo ook de structuur te creëren." (Mantelzorgers van ouder, 53 jaar)

Deelnemers zijn fysiek actief...

Een aantal deelnemers geeft aan het fijn te vinden om fysiek bezig te zijn met bijvoorbeeld scheppen en harken. Ook hun mantelzorgers en aanbieders van groene dagbesteding beamen dit. Volgens de geïnterviewden zorgt de combinatie van de verschillende activiteiten en de buitenomgeving met verschillende plekken om naartoe te gaan (bijv. tuin, stal, boomgaard, werkplaats) ervoor dat deelnemers fysiek actief zijn. Mantelzorgers vinden dit belangrijk, omdat zij bang zijn dat hun naaste anders nog sneller achteruit zou gaan. Mantelzorgers benoemen dat hun naasten het fijn vinden om in de aarde te graven en met planten en kruiden bezig te zijn.

"En ik sta hier in mijn laarzen gewoon lekker buitenwerk te doen, als een soort boer, of nou ja, whatever. Met een schop en een schep. En dan voel ik me, als ik aan het einde van de dag thuis kom, voel ik me gewoon heerlijk." (Deelnemer, 61 jaar)
"Op zich is [naam deelnemer] erg sportief, alleen lezen of gewoon uit het raam staren is ook heel leuk. Maar ik denk juist doordat hij maandag en vrijdag [bij de groene dagbesteding] actief is, dat hij door de rest van de week ook actiever is. En al zou hij een dinsdag of woensdag niks doen, dat

maakt dan niet uit, hij is dan in ieder geval die maandag en vrijdag actief geweest. Als er nou helemaal niks in die week was, dan ging het langzaam." (Mantelzorgers van partner, 74 jaar)
"Mensen kunnen bij ons hun energie kwijt. We hebben een aantal jonge mannen [relatief jong tussen 60-70] en die worden gekoppeld aan iemand die bij ons in de tuin werkt en die kunnen dan echt even hun energie kwijt. Die komen moe thuis en dan hebben thuis nog wat te vertellen, als dat nog lukt." (Aanbieder 6, sociaal ondernemer)

... en ook sociaal actief

Deelnemers hebben veel onderling contact en contact met andere deelnemers en bezoekers, zo blijkt uit interviews met deelnemers, mantelzorgers en aanbieders van groene dagbesteding. Bij sommige locaties is er een winkel, een eetgelegenheid of kunnen vaste bezoekers wekelijks langs komen om groenten op te halen. Sommige initiatieven worden ook bezocht door kinderen van nabijgelegen scholen, en dat wordt ook erg gewaardeerd door de deelnemers. Deelnemers vinden het fijn om andere mensen te ontmoeten en het blijkt makkelijk om andere mensen te leren kennen op de dagbesteding. Kletsen, plagen en grapjes maken komen veel voor en relaties met medewerkers zijn goed.

"Nee, maar ik heb het ontzettend naar mijn zin dus het is goed zo. Je leert elkaar zo ook kennen, ... constant zitten lachen." (Deelnemer, 74 jaar)

"Kijk thuis is zijn veilige plek, zijn thuishaven natuurlijk, maar je ziet gewoon dat hij echt helemaal opleeft. Hij heeft daar ook weer nieuwe andere sociale contacten en hij is in de weer met kinderen. Ja, het is gewoon prachtig om te zien dat hij opleeft." (Mantelzorger van ouder, leeftijd onbekend)

Mantelzorgers benoemen ook dat het goed is dat hun naaste niet alleen maar 'huiskamer dingen' hoort, maar ook andere prikkels krijgt, omdat dit het gevoel geeft van het 'erbij horen'. Zij, maar ook de aanbieders van groene dagbesteding, geven aan dat het ontmoeten van gelijkgestemden en het gemêleerde gezelschap deelnemers goed doet. Op deze manier blijven deelnemers midden in de maatschappij en hebben het idee dat zij nog ergens bij horen.

"Een beetje een afspiegeling van het gewone leven. [...] Ja, zo opvallend ook altijd als je binnenkomt. Het is altijd rustig bedrijvend." (Mantelzorger van partner, 83 jaar)

"En als we dan wel eens zo als bij de barbecue of met Kerst, dan is iedereen er ook en dan zie ik wel dat iedereen heel amicaal naar hem doet. [...] Ja, het is gewoon een goede sfeer daar." (Mantelzorger van partner, leeftijd onbekend)

"Er komen hier ook bezoekers van buitenaf, dus het

is hier een soort 'kleine maatschappij', een soort afspiegeling van de samenleving wat je hier ziet. Dus dat vind ik de waarde, dat het niet alleen een groep mensen is met dementie, maar er loopt hier van alles rond". (Aanbieder 3, Sociaal ondernemer).

Daarnaast geven deelnemers en mantelzorgers aan dat zij goed contact hebben met begeleiding. Er wordt goed voor de deelnemers gezorgd, naar hen geluisterd, en rekening met hen gehouden. Ze vinden de begeleiding gezellig. Mantelzorgers ervaren dat medewerkers persoonlijk betrokken en gepassioneerd zijn. Deelnemers worden in hun waarde gelaten en er wordt niet betutteld. Ook merken zij op dat er altijd vrijwilligers zijn die contact hebben met de deelnemers en activiteiten voor hen organiseren.

"Nee, maar ik vind het knap dat, hij is hartstikke druk dus en dat gecombineerd met dementie is best wel moeilijk. Dat hoor je niet vaak. Snap je? En daar kunnen ze toch mee dealen." (Mantelzorger van partner, 72 jaar)

"Ik vind het subliem. Ik heb maar één keer in de zoveel tijd telefonisch contact met een begeleidster, en dan hoor ik ook echt dingen waarvan ik zeg dat die zó herkenbaar zijn, ik vind ze gewoon geweldig. Ik vind het heel knap." (Mantelzorger van partner, 71 jaar)

Ook het contact met groen en dieren is een belangrijke waarde

Deelnemers vinden het fijn om buiten te zijn in een groene omgeving en contact te hebben met dieren. Zowel deelnemers als mantelzorgers noemen dat bij de groene dagbesteding ruimte is om bijvoorbeeld te wandelen, ontspannen, buiten te zitten, in de zon te zitten en te tuinieren. Sommige deelnemers beschrijven de omgeving als 'rustig' en anderen als 'levendig'. Een deelnemer geeft aan dat er zowel letterlijk als figuurlijk ruimte is bij de groene dagbesteding. Op de locaties waar dieren aanwezig zijn, vinden deelnemers het leuk om naar de dieren (o.a. kippen, varkens, geiten, kalkoenen) te kijken. Mantelzorgers geven aan dat de groene (bosrijke) omgeving hun naaste goed doet.

"En dat voelt allemaal heel erg lekker, omdat het allemaal heel erg 'back to basic' is, met beide benen op de grond. En ik vind dat eigenlijk heel comfortabel." (Deelnemer, 61 jaar)

Structuur in het leven van mensen met dementie

Volgens de mantelzorgers draagt de groene dagbesteding ook bij aan structuur in het leven van de deelnemers. Deelnemers worden op vaste tijdstippen verwacht of

opgehaald van huis om naar de dagbesteding te gaan. Bij de groene dagbesteding is er veelal een vaste dagindeling, met op vaste tijden activiteiten en koffie- en lunchmomenten. Elke dag zijn er activiteiten die gedaan moeten worden, zoals het verzorgen van dieren, het oogsten van kruiden en groenten voor de lunch, het bereiden van de lunch, etc. Ook zorgen de verschillende seizoenen en de gebeurtenissen die daarmee gepaard gaan voor structuur; dieren worden geboren, dieren groeien op, er moet gezaaid worden, er moet geoogst worden, etc.

"Het effect is dat er structuur in zijn leven is gekomen." (Mantelzorgster van broer, leeftijd onbekend)

"Nee, en de seizoenen krijg je natuurlijk ook veel meer mee. Ik kan me zo voorstellen dat het zo ook allemaal zijn eigen charme heeft. Terwijl, als je natuurlijk ergens binnen zit is het altijd, min of meer altijd gelijk." (Mantelzorgster van partner, 47 jaar)

Deelnemers eten beter

Mantelzorgers geven aan dat hun naaste beter eet door de dagbesteding, mede omdat hun naaste lichamelijk actiever is en meer buiten komt. Daarnaast benoemen aanbieders van groene dagbesteding dat het gezamenlijk

bereiden en eten van de lunch deelnemers stimuleert om beter te eten.

"Ze was heel moeilijk weer op gewicht te krijgen. Toen begon dat eigenlijk met die boerderij [...] En vanaf die tijd zie je dus een stijgende lijn in gewichtstoename, meer smaak, beter eten, dingen lekker vinden. [...] Het heeft er absoluut mee te maken dat de mensen naar buiten kunnen, in de frisse lucht, dat ze te maken hebben met dieren die niks aan ze vragen. Ze moeten niets, het is ongedwongen en ze worden eigenlijk ondanks het feit dat je zeg maar hier terug gaat naar de basis."
(Mantelzorger van partner, 60 jaar)

Aanbieders benoemen ook de focus op het 'gewone' leven als waarde

Aanbieders zeggen dat een belangrijke waarde van groene dagbesteding is dat het een 'gewone' plek is. Er wordt weinig over zorg gesproken. Er is geen stigma; iedereen hoort erbij en iedereen is gelijkwaardig. Ook vinden aanbieders het belangrijk dat mensen met dementie en mantelzorgers zo lang mogelijk kunnen blijven meedoen in de samenleving. Zij zien dat de groene dagbesteding hieraan bijdraagt, omdat deelnemers actief blijven en onder de mensen komen.

"Het eten, de tuin, het sociale. Het vanzelfsprekende. Zo'n dag vanzelfsprekend zinvol maken. Het moet niet geforceerd zijn. Zo moet het ook niet aanvoelen." (Aanbieder 1, sociaal ondernemer)

De meeste aanbieders van groene dagbesteding besteden veel aandacht aan een gezamenlijke lunch. Zij vinden gezamenlijk, vers en gezond eten belangrijk voor de deelnemers.

"De maaltijd is het hoofdonderwerp hier. Daar wordt echt naar toegewerkt en daarna 'uitgebukt'."
(Aanbieder 1, sociaal ondernemer)

Waardevolle aanvulling op het reguliere aanbod

Beleidsmedewerkers van gemeenten zien groene initiatieven als een waardevolle aanvulling op het aanbod van dagbesteding. Zij vinden het belangrijk dat mensen met dementie bewegen, buiten komen en maatschappelijk actief kunnen zijn. Zij ervaren binnen hun gemeenten dat groene dagbesteding kan bijdragen aan eigenwaarde en zelfrespect van mensen met dementie. Daarnaast benoemen zij ook dat deelnemers door de structuur en activiteiten ook fysiek actief zijn, waardoor zij beter kunnen slapen en hun dag-nacht ritme blijven behouden. Dit helpt mantelzorgers ook om de zorg te dragen voor hun naaste wanneer zij thuis zijn. Beleidsmedewerkers zien groene dagbesteding ook als een passende voorziening voor jonge mensen met dementie. Groene dagbesteding past sluit aan bij hun beleid op het gebied van langer thuis wonen en de dementievriendelijke samenleving.

"Het sluit gewoon heel goed aan bij een specifieke groep die dat mooi vindt, die dat fijn vindt, juist die je nooit naar een dagbesteding zou kunnen krijgen, [...] Wat voor anderen misschien weer heel erg leuk is. [...] Op het moment dat jij bezig bent gewoon met iets wat je leuk vindt, dat je ook ziet dat je daar goed in bent. Of dat je dat soort dingen misschien wel kunt doen tegenover andere dingen die steeds moeilijker worden. Ik denk dat dat heel belangrijk is voor mensen." (Beleidsmedewerker gemeente)

"Mensen komen denk ik op momenten dat ze zich welkom voelen, maar ook als ze voelen van 'ik doe er toe'. En dat is wel dat ik denk van ja, daar zitten nog meer kansen in. [...] En een meneer heeft bijvoorbeeld veel gebiljart en die leidt dus nu bij die cliënten, terwijl ie zelf ook cliënt is, die leidt daar het biljartclubje. Ik was daar laatst, en dan zie ik daar die meneer, en die heeft een rol, die heeft een taak. Terwijl ie eigenlijk heel hard zelf begeleiding nodig heeft. Maar die komt daar met plezier. Die komt niet als 'ik ben hier cliënt', maar die komt als 'ik ben hier vrijwilliger'. Dus daar zitten echt de kansen in, op het moment dat je het zo laat voelen voor mensen." (Beleidsmedewerker gemeente)

Mantelzorgers

Ook voor mantelzorgers is groene dagbesteding waardevol

Groene dagbesteding is ook van waarde voor mantelzorgers. Zo geven mantelzorgers en aanbieders bijvoorbeeld aan dat mantelzorgers op de dagen dat hun naaste naar de dagbesteding gaat tot rust kunnen komen. Zij hoeven zich even geen zorgen te maken over hun naaste. Het is een rustgevende gedachte dat hun naaste op een plek is waarvan zij weten dat hij/zij het naar zijn/haar zin heeft. Zij hoeven zich daarom ook minder schuldig te voelen.

III Kwaliteit van groene dagbesteding in de stad

Vooral positieve ervaringen. Slechts enkele verbeterpunten genoemd.

Mantelzorgers en deelnemers zijn over het algemeen heel tevreden over de kwaliteit van de zorg en ondersteuning bij de groene dagbesteding. Mantelzorgers geven aan dat begeleiders enthousiast en meelevend zijn. Hun naaste wordt met geduld behandeld en in zijn/haar waarde gelaten. Een aantal mantelzorgers heeft wel het idee dat er een matige kennis is van andere ziektebeelden dan dementie. Tegelijkertijd geven zij aan dat zij zich hier geen zorgen om maken, omdat hun naaste goed wordt behandeld. Een aantal mantelzorgers noemt daarnaast dat er extra aandacht mag zijn voor de vakantieperiode. De aanwezigheid van andere zorgverleners in de vakantieperiode bijvoorbeeld zorgt wel eens voor verwarring bij mensen met dementie, omdat zij de andere zorgverleners niet (her)kennen. De meeste mantelzorgers geven aan dat zij via casemanagers of andere toeleiders bij de groene dagbesteding zijn gekomen. Zij waren zelf niet bekend met deze vorm van dagbesteding, ook al was het dicht bij hen in de buurt. Zij raden aanbieders van groene dagbesteding aan om meer bekendheid aan het de groene dagbesteding te geven.

"Dus ik ben ontzettend blij dat het er is, wat ik al heb gezegd, omdat ik hem hier met een gerust hart ook achter laat, wetende dat hier goed gezorgd wordt, dat er structuur is. En bovenal dat hij het naar zijn heeft." (Mantelzorger van ouder, leeftijd onbekend)

Ook zorgt de groene dagbesteding ervoor dat mantelzorgers weer toekomen aan eigen activiteiten en contacten (bijv. werken, boodschappen, huishouden, financiën en afspreken met familie en vrienden). Sommige mantelzorgers geven aan dat zij weer een relatief normaal leef- en werkpatroon te hebben sinds hun naaste naar de dagbesteding gaat.

"Voor mezelf, dat ik wat meer adem heb. Want ik merk wel dat het steeds zwaarder wordt." (Mantelzorger van partner, 68 jaar)

Tenslotte zeggen sommige mantelzorgers ook steun te krijgen van de aanbieders van groene dagbesteding, bijv. als zij vragen hebben over dementiezorg. Hierdoor voelen zij zich minder alleen. Mantelzorgers geven ook aan dat de lijntjes kort zijn en dat de zorgverleners van de dagbesteding toegankelijk zijn. Een aantal mantelzorgers geeft aan dat ze zich betrokken voelen bij de groene dagbesteding, doordat ze worden uitgenodigd voor bijeenkomsten, ondersteuning krijgen aangeboden en gebeld of geappt worden als hun naaste zich niet lekker voelt.

"En we hebben laatst een evaluatie gedaan, had ze ook al met [naam deelnemer] gedaan, maar ook nog even met mij van 'hoe loopt het, zijn jullie tevreden?' Gewoon even de gang van zaken bespreken, dat contact is prima. En ook met de andere mensen hoor, die werken op de tuin. Laatst hadden ze een soort open dag, en dan zijn die mensen allemaal heel hartelijk en geïnteresseerd. Ik merk ook dat [naam deelnemer] hun heel prettig vindt. Hij voelt zich gewoon prettig in hun omgeving, en hij kan gewoon zijn wie hij is. Dus ik denk dat dat gewoon heel goed is, hoe zij dat doen." (Mantelzorger van partner, 56 jaar)

"Ja hier ben ik gewoon ontzettend tevreden. Ik vind ook het contact; als je zelf contact wilt, dan kan je dat altijd krijgen. En dan kan het natuurlijk wel eens gebeuren dat het niet op het moment zelf kan, maar ze bellen je altijd diezelfde dag nog terug. Ik ben echt heel erg tevreden over hier." (Mantelzorger van partner, 70 jaar)

"Iedereen in zijn waarde laten. Allemaal iets markeren maar daar wordt allemaal rekening mee gehouden." (Deelnemer, leeftijd onbekend)

IV Conclusies en aanbevelingen

Groene dagbesteding nog in ontwikkeling

Groene dagbesteding is in opkomst, en tegelijkertijd ook volop in ontwikkeling. Naast initiatieven die al daadwerkelijk mensen met dementie ontvangen, bevinden verschillende initiatieven zich nog in de opstartfase en/of staan wel open voor thuiswonende mensen met dementie, maar ontvangen deze doelgroep vooralsnog niet. Voor huidige deelnemers en hun mantelzorgers is groene dagbesteding een waardevolle voorziening, omdat deze vorm van dagbesteding op verschillende manieren lijkt bij te dragen aan hun gezondheid en welzijn.

Gevonden waarden uniek voor groene dagbesteding?

Dit onderzoek bood de mogelijkheid om te bepalen in hoeverre er overeenkomsten dan wel verschillen zijn tussen groene dagbesteding in de stad en groene dagbesteding op het platteland ('zorgboerderijen'). Op basis van dit onderzoek concluderen we dat groene dagbesteding vergelijkbare waarden heeft als zorgboerderijen. Net als de boerderijomgeving nodigt een groene, stedelijke omgeving mensen met dementie uit om actief en in beweging te zijn en sociale contacten aan te gaan [1, 2]. Ook ervaren mensen met dementie activiteiten op zowel de zorgboerderij als in stedelijk groen als nuttig en zinvol, waardoor zij zich onderdeel blijven voelen van de

samenleving [3]. Naast groene dagbesteding zijn er ook verschillende andere (respijt-)voorzieningen waar mensen met dementie en hun mantelzorgers gebruik van kunnen maken, zoals ontmoetingscentra [4, 5], verblijf in een logeerkamer, dagbesteding in de wijk of DemenTalent [6]. Hoewel groene dagbesteding verschillende belangrijke aspecten van de dementiezorg weet te integreren [7], moeten we tegelijkertijd erkennen dat andere voorzieningen ook belangrijke waarden voor mensen met dementie en hun mantelzorgers kunnen hebben. Zo kunnen andere voorzieningen [8-10] er bijvoorbeeld ook voor zorgen dat mensen met dementie sociale contacten onderhouden en verschillende activiteiten kunnen doen, en dat mantelzorgers ontlast worden en hun eigen contacten en activiteiten kunnen blijven ondernemen.

Groene dagbesteding sluit goed aan bij beleidsvorming op het gebied van dementiezorg

In de beleidsvorming rondom zorg en ondersteuning voor mensen met dementie zijn thema's als persoonsgerichte zorg, een sociale benadering van dementie, aandacht voor de behoeften van mensen met dementie en hun omgeving, een dementievriendelijke samenleving en goede ondersteuning van mantelzorgers veelvuldig terugkerende thema's. Deze thema's worden daarom onder andere benoemd in programma's zoals het programma Langer Thuis van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

(VWS) [11], het programma Samen Dementievriendelijk [12] en het Deltaplan Dementie [13]. Zoals deze factsheet laat zien speelt groene dagbesteding op een aantal van deze thema's in. Bijvoorbeeld door goed te kijken naar de wensen en mogelijkheden van mensen met dementie en mensen met dementie de mogelijkheid te bieden om te interacteren met verschillende bezoekers van de groene dagbesteding waardoor zij zich mogelijk onderdeel van de samenleving blijven voelen.

Zorg voor diversiteit in het aanbod van dagbesteding

Zoals we hierboven ook al aangaven, zijn er verschillende (respijt-)voorzieningen voor mensen met dementie en hun mantelzorgers voorhanden. Mensen met dementie en mantelzorgers zullen onderling verschillen in hun wensen ten aanzien van dagbesteding. Gemeenten wordt daarom aanbevolen om na te gaan wat de wensen, behoeften en mogelijkheden van hun inwoners met dementie en hun mantelzorgers zijn [14]. Dat betekent dat diversiteit in het aanbod belangrijk zal zijn. De voorkeur van de één zal uitgaan naar dagbesteding in een zorginstelling of dagbesteding in een ontmoetingscentrum, terwijl de ander beter op zijn of haar plaats zal zijn bij dagbesteding in een groene omgeving, dagbesteding bij een fietsenmaker of dagbesteding voor hoogopgeleiden [8]. Toeleiders naar dagbesteding (bijv. casemanagers en Wmo-consulenten)

wordt daarnaast aangeraden te inventariseren welke verschillende vormen van dagbesteding er in de buurt van hun cliënten zijn. Bij het kiezen voor dagbesteding hebben toeleiders een belangrijke rol bij het informeren van mensen met dementie en mantelzorgers. Men wordt daarom aangeraden om langs te gaan bij de verschillende typen dagbestedingen, zodat zij mensen met dementie en mantelzorgers kunnen ondersteunen bij het maken van een keuze die past bij hun voorkeuren en wensen.

Maak gebruik van groen bij zorginstellingen en creëer toegankelijke (belevings-)tuinen

Dit onderzoek laat zien dat tot op heden groene dagbesteding vooral wordt aangeboden door sociaal ondernemers, en in mindere mate door zorginstellingen. Echter, verschillende zorginstellingen hebben toegang tot een tuin of tot groen rondom de instelling. Uit dit, en eerder onderzoek, komt naar voren dat groene dagbesteding en/of het tijd doorbrengen in een tuin positieve effecten heeft op de gezondheid en welzijn van mensen met dementie [15-18]. Daarom wordt zorginstellingen aanbevolen om deze buitenruimtes (ook) toegankelijk te maken voor dagbesteding voor thuiswonende mensen met dementie. Samen met buurtbewoners of vrijwilligers zouden zorginstellingen activiteiten in de tuin kunnen aanbieden. Hierbij kunnen zij gebruik maken van de kennis die al over tuinen voor ouderen beschikbaar is [19]. Eerder onder-

zoek heeft echter wel laten zien dat zorginstellingen met een aantal uitdagingen te maken kunnen hebben, zoals het aanpassingsvermogen en de mate van bereidheid van zorgprofessionals en managers om veranderingen door te voeren en de mate van vooruitstrevendheid, creativiteit en aanwezigheid van innovatieve ideeën bij zorgprofessionals en managers. Wanneer zowel managers als zorgprofessionals, in samenwerking met mantelzorgers en vrijwilligers, bereid zijn om in groen te investeren, hoeven deze uitdagingen groene innovaties niet in de weg te staan [7].

Stimuleer verder onderzoek op dit terrein

Hoewel dit onderzoek inzicht heeft gegeven in de kenmerken en waarden van groene dagbesteding, moet tegelijkertijd worden geconcludeerd dat onderzoek naar groene dagbesteding nog steeds in de kinderschoenen staat. Bovendien zijn in dit onderzoek, ondanks dat we respondenten gevraagd hebben naar eventuele negatieve ervaringen, vooral positieve ervaringen met groene dagbesteding aan de orde gekomen. In vervolgonderzoek zouden daarom bijvoorbeeld onder andere de volgende vragen aan de orde kunnen komen: 1. In hoeverre zijn er veiligheidsrisico's verbonden aan groene dagbesteding?; 2. Wat zijn redenen van mensen met dementie om te stoppen met groene dagbesteding, en liggen daar eventuele negatieve ervaringen aan ten grondslag?; 3. Hoe kunnen burgers en/of vrijwilligers nog meer betrokken worden bij

de ontwikkeling en het aanbieden van groene dagbesteding?; 4. Op welke wijze kan de kennis van aanbieders van groene dagbesteding, met name die van zorginstellingen, gegarandeerd worden? en 5. Wat is de waarde van dieren bij groene dagbesteding? De antwoorden op deze vragen zijn van belang om groene dagbesteding verder te ontwikkelen. Mogelijk dat deze thematiek in toekomstige onderzoeksprogramma's een plek kan krijgen.

Deel goede voorbeelden

Uit dit onderzoek blijkt dat groene dagbesteding in de stad nog in ontwikkeling is. Gezien de positieve ervaringen die mensen met dementie en hun mantelzorgers hebben met bestaande initiatieven voor groene dagbesteding, wordt aanbieders aangeraden om hun initiatieven kenbaar te maken. Zo kunnen zij bijvoorbeeld inzicht geven in hoe zij bepaalde activiteiten organiseren en wat zij doen om in te spelen op de wensen en mogelijkheden van hun cliënten. Ook hebben zij mogelijk oplossingen gevonden voor uitdagingen waar zij tegenaan liepen bij het opzetten van hun initiatief, waar toekomstige aanbieders van kunnen leren. Op deze wijze zouden zij tegelijkertijd aansluiten bij één van de aandachtspunten in het Programma Langer Thuis van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport; namelijk het bij elkaar brengen van goede voorbeelden uit de praktijk waardoor deze uiteindelijk mogelijk breder toegankelijk kunnen worden gemaakt [11].

Referenties

1. De Bruin, S.R., et al., Green care farms promote activity among elderly people with dementia. *J Hous Elderly*, 2009. 23(4): p. 368-89.
2. De Boer, B., et al., Green Care Farms as Innovative Nursing Homes, Promoting Activities and Social Interaction for People With Dementia. *Journal of the American Medical Directors Association*, 2017. 18(1): p. 40-46.
3. De Bruin, S.R., et al., Green care farms: an innovative type of adult day service to stimulate social participation of people with dementia. *Gerontology and Geriatric Medicine*, 2015: p. 1-10.
4. Dröes, R.M., et al., Comparison of the adaptive implementation and evaluation of the Meeting Centers Support Program for people with dementia and their family carers in Europe; study protocol of the MEE-TINGDEM project. *BMC Geriatrics*, 2017. 17(1).
5. Dröes, R.M., et al., Effect of the Meeting Centres Support Program on informal carers of people with dementia: Results from a multi-centre study. *Aging and Mental Health*, 2006. 10(2): p. 112-124.
6. Dementalent, Talentvolle vrijwilliger met dementie. 2018: <http://www.dementalent.nl/>.
7. De Bruin, S., et al., Zorgboerderijen als innovatieve zorgomgeving voor mensen met dementie, welke elementen kunnen worden overgenomen? 2017, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en Maastricht University en Academische Werkplaats Ouderenzorg Zuid-Limburg: https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2017/Zorgboerderij_als_inspiratiebron_voor_dementiezorg.
8. Van Houten, M., et al., Dagbesteding in ontwikkeling. 2017, Movisie: www.movisie.nl.
9. Van Houten, M. and S. Verweij, Vernieuwing in dagbesteding: 45 projecten. 2015, Movisie: www.movisie.nl.
10. De Bruin, S., et al., Dagbesteding op zorgboerderijen: de onderscheiden de waarden voor mensen met dementie en hun mantelzorgers. 2015, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2015/Zorgboerderij_waardevolle_dagbesteding_voor_mensen_met_dementie.
11. Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, Programma Langer Thuis. 2018: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/15/programma-langer-thuis>.
12. Samen Dementievriendelijk. 2018, Samen dementievriendelijk is een gezamenlijk initiatief van Alzheimer Nederland, PGGM en het ministerie van VWS en is onderdeel van het Deltaplan Dementie: <https://samen-dementievriendelijk.nl/>.
13. Deltaplan Dementie. 2018: <https://www.deltaplاندementie.nl/nl>.
14. Alzheimer Nederland, Inkoopadviezen dagbesteding. 2017: https://www.alzheimer-nederland.nl/sites/default/files/users/user367/Inkoopadviezen_dagbesteding_gemeenten_Alzheimer_Nederland_juli2017.pdf.
15. Hernandez, R.O., Effects of therapeutic gardens in special care units for people with dementia: Two case studies. *Journal of Housing for the Elderly*, 2007. 21(1-2): p. 117-152.
16. Gonzalez, M.T. and M. Kirkevold, Benefits of sensory garden and horticultural activities in dementia care: a modified scoping review. *Journal of Clinical Nursing*, 2014. 23(19-20): p. 2698-2715.
17. Dahlkvist, E., et al., Garden greenery and the health of older people in residential care facilities: a multi level cross sectional study. *Journal of advanced nursing*, 2016. 72(9): p. 2065-2076.
18. Whear, R., et al., What is the impact of using outdoor spaces such as gardens on the physical and mental well-being of those with dementia? A systematic review of quantitative and qualitative evidence. *Journal of the American Medical Directors Association*, 2014. 15(10): p. 697-705.
19. Van der Klein, M., M. Van Dijk, and I. Van de Wiel, Groen Verbindt: buurtbewoners en zorgcliënten maken contact via de tuin. 2017, Verwey-Jonker Instituut: https://www.verwey-jonker.nl/doc/2017/315009_Groen_Verbindt_B_WEB.pdf.

Meer informatie:

Auteurs: Yvette Buist (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu), Simone de Bruin (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu), Lenneke Vaandrager (Wageningen University & Research) en Jan Hassink (Wageningen University & Research).

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met: simone.de.bruin@rivm.nl

Financier: Deze factsheet is een product van het project "Groene initiatieven in de stad voor thuiswonende ouderen met dementie en hun mantelzorgers" dat in het kader van het Programma Memorabel, subsidierende Innovaties voor mensen met dementie en hun mantelzorgers, werd uitgevoerd. Het project werd gefinancierd door ZonMw en Alzheimer Nederland. IVN heeft een belangrijke bijdrage geleverd bij de werving van de initiatieven voor groene dagbesteding in de stad. Naast de huidige factsheet werden voor dit project ook een publiekssamenvatting en een handreiking groene dagbesteding in de stad voor aanbieders en beleidsmedewerkers van gemeenten ("Aan de slag met groene dagbesteding in de stad voor mensen met dementie").

Fotografie: Roy Hendrikx; Pluk de Vruchten (Nijmegen) en Hoeve Klein Mariëndaal (Arnhem)

Grafische vormgeving: Ton van Wessel (Groningen)

Deze publicatie is een uitgave van: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en Wageningen University & Research.

Augustus 2018

Tekstbox 3: Gebruikte onderzoeksmethoden

1. Inventarisatie van groene initiatieven voor dagbesteding in de stad in Nederland

We plaatsten een oproep op verschillende websites en in verschillende nieuwsbrieven (o.a. van Alzheimer Nederland en IVN) waarin we mensen die een initiatief voor groene dagbesteding in de stad kenden of hadden opgestart vroegen om contact op te nemen met het onderzoeksteam. Daarnaast zochten we actief binnen ons netwerk en op het internet naar initiatieven. Bij onduidelijkheid over de doelgroep van het initiatief (nl. thuiswonende mensen met dementie) namen we telefonisch contact met het betreffende initiatief op. Totaal kwamen we op deze wijze 40 initiatieven op het spoor.

2. Afname vragenlijst bij initiatiefnemers

Alle geïdentificeerde initiatiefnemers kregen een online vragenlijst toegestuurd. Hierin werd onder andere gevraagd naar het type initiatiefnemer (bijv. sociaal ondernemer, zorginstelling, welzijnsorganisatie, buurtbewoners), betrokken organisaties, doelgroepen en aangeboden activiteiten. Zevenentwintig initiatiefnemers vulden de vragenlijst in. Uiteindelijk bleken er 21 vragenlijsten bruikbaar te zijn voor ons onderzoek. Andere vragenlijsten werden buiten beschouwing gelaten, omdat het betreffende initiatief nog in de opstartfase zat en/of nog niet werd bezocht door thuiswonende mensen met dementie.

3. Interviews met initiatiefnemers

We interviewden vijftien initiatiefnemers van groene dagbesteding in de stad, verspreid over Nederland. Per interview spraken we met één of twee respondenten. Totaal hebben we zeventien mensen gesproken. De volgende vragen stonden tijdens de interviews centraal: (i) Hoe is het initiatief gestart en hoe heeft het initiatief zich tot dusver ontwikkeld?; (ii) Wat is volgens u de waarde van groene dagbesteding voor mensen met dementie en hun mantelzorgers?; (iii) Hoe wordt de deelname van mensen met dementie aan het initiatief gefinancierd? en (iv) Welke factoren werken belemmerend dan wel bevorderend bij het initiëren en aanbieden van groene dagbesteding in de stad? In deze factsheet geven we alleen een antwoord op de tweede vraag. De andere drie vragen komen aan bod door de handreiking: "Aan de slag met groene dagbesteding in de stad voor mensen met dementie", die is bedoeld voor aanbieders van groene dagbesteding en beleidsmedewerkers van gemeenten.

4. Interviews met beleidsmedewerkers van gemeenten

We hielden vier interviews met in totaal zes beleidsmedewerkers van gemeenten. Tijdens de interviews stonden de volgende vragen centraal: (i) Wat zijn de ervaringen met groene dagbesteding in de stad binnen de gemeente?; (ii) Welke factoren werken belemmerend dan wel bevorderend bij het initiëren en aanbieden van groene initiatieven? en (iii) Wat is volgens u de waarde van groene dagbesteding voor mensen met dementie en hun mantelzorgers? In deze factsheet geven we alleen een antwoord op de derde vraag. De andere twee vragen komen aan bod in de hierboven genoemde handreiking.

5. Interviews met mensen met dementie en hun mantelzorgers

We hielden eenentwintig interviews met mensen met dementie die deelnamen aan groene dagbesteding in de stad en met achttien mantelzorgers van mensen met dementie die hieraan deelnamen. Werving van deelnemers vond plaats via de initiatiefnemers van groene dagbesteding in de stad. Tien interviews werden met een deelnemer en mantelzorger samen gehouden, negen interviews alleen met een deelnemer, acht interviews met alleen een mantelzorger en één interview met twee deelnemers samen. De duur van de interviews varieerde van 15 tot 60 minuten. Tijdens de interviews kwamen de volgende vragen aan de orde: (i) Wat is volgens u de waarde van groene dagbesteding voor mensen met dementie?; (ii) Wat is volgens u de waarde van groene dagbesteding voor mantelzorgers en (iii) Wat vindt u van de geboden kwaliteit van zorg en ondersteuning?

